

Ball de Gitanes

Montmeló

Ubicació

Comarca: Vallès Oriental
Lloc/Adreça: Montmeló

Coordenades:

Latitud: 41.551550861557
Longitud: 2.2481310367584
UTM Est (X): 437296
UTM Nord (Y): 4600260

Classificació

Número de fitxa: 08135 - 117
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia: Música i dansa
Estil / època: Contemporani
Segle: XIX-XXI
Estat de conservació: Bo
Protecció: Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Número inventari: IPCIDV-4-0057
Generalitat i altres inventaris:
Accés: Obert
Ús actual: Lúdic/Cultural
Titularitat: Pública
Autoria de la fitxa: Jordi Montlló Bolart
Data de registre de la fitxa: dl., 05/02/2024 - 17:07

Descripció

Joan Amades (1925) explica que "sota la denominació Ball de Gitanes es coneixen a Catalunya dues classes de ball completament diferents. Una d'elles és pròpia del Vallès i es balla durant el Carnaval; els balladors es reuneixen en colles que van a ballar a diferents pobles de la rodalia...". El Ball de Gitanes de Montmeló es balla el diumenge de Carnaval a la plaça de la vila. L'estructura del ball és el següent:

1. *A la festa*. És un peça en forma de pasdoble, que obre i tanca el ball, respectivament. L'entrada i la sortida a plaça la fan amb aquesta peça. Els dansaires saltant agafats de la mà amb la seva parella dibuixen les coreografies fetes pels mestres.

2. *Contradances*. Conjunt de tres danses i 3 minuets en què els balladors evolucionen formant diverses figures, creant diferents coreografies en grup per així en cada peça quedar cada parella cara a cara per ballar.

3. *Xotis*. Probablement la peça gitanera per excel·lència i la més reconeguda i aplaudida de la colla. El Xotis és una dansa d'origen escocès de ritme moderat, on destaca la part muda, en què la música emmudeix i tot el protagonisme l'assumeixen les castanyoles amb un seguit de picats i repicats.

4. *Catxutxes*. Ball senyorial amb diferents coreografies, on s'inclouen els punts i la rotllana de la sardana. Es repeteix dues vegades.

5. *Jota*. Dansa de compàs ternari i ritme viu, en què els balladors dansen donant protagonisme als girs i els salts a mesura que la música adquireix un ritme vigorós sobretot a la part final.

També tenen en el seu repertori músiques de formacions actuals catalanes, com la *Stella Splendens* (Elèctrica Dharma), *la Revolta* (La Coixinera), *Seguirem lluitant* (Els Catarres), *Woh Yeah* (Antònia Font), *Ball de Giravoltes*, coreografiades per l'equip de mestres, fent servir els passos típics de les nostres Gitanes: punta-taló, salt volat, camallada, compàs enrere, al mig, volta, ...

L'acompanyament musical és de cobla o formació musical creada per tocar les gitanes.

El vestuari masculí consisteix en pantaló negre, camisa blanca, llaç i faixa de color vermell, espadnyes de veta negra i tapaboques (que es deixa abans de ballar). Les noies de la Colla Gran porten brusa negra, faldilla clapejada negra, espadnyia amb vetes vermelles i mantó (que es deixa abans de ballar).

Les dones de la Colla de Veterans porten brusa verda, faldilla estampada amb tons verds, espadnyes de vetes verdes i mantó (que es deixa abans de ballar).

Els vestits de les dones es va canviant cert temps. Alguna vegada s'ha canviat el color del llaç i la faixa dels homes per tal d'anar conjuntats amb la parella.

Les nenes de la Colla Infantil porten brusa turquesa, faldilla clapejada de color turquesa, espadnyes blanques amb vetes turqueses i mocador.

Història

Les dades històriques sobre el ball de Gitanes de Montmeló estan recollides en el llibre sobre la història de Montmeló del segle XX (AA.DD, 20121, pp. 638-641) i a la fitxa de l'Inventari de danses vives de Catalunya.

El ball de gitanes es coneix des de l'any 1834, gràcies a un document conservat a l'Arxiu Municipal en el que es demana permís per ballar el ball de gitanes per Carnaval, com altres anys s'havia fet "*habiendose pedido permiso los mozos solteros de este termino para baylar los días de carnaval como lo acostumbbran los demás años y hacer un bayle de costumbre conocido con el nombre de bayle de gitanas*".

L'any 1884 és anomenat per Francesc Maspons a la *Miscel·lània Folklorica* quan anomena les colles que aquell any ballen a Mollet; "...*fadrins del Sarrabal de Vilanova de la Roca; la de Montmeló; la de ...*". El mateix autor s'hi refereix l'any 1887 quan parla d'una trobada de colles de balls de gitanes. L'any 1899, a *La Veu del Vallès* es comenta la ballada al Ripollès en la que participa la colla de Montmeló.

El febrer de l'any 1901 *La Publicidad* informa que a Montmeló es farà "*baile de gitanos por la tarde, y baile por la noche*". A la *Il·lustració Catalana* del 4 de març de 1906 es veu una foto de Granollers on surt la colla de Montmeló. De l'any 1910 és la primera fotografia coneguda dels balladors del Ball de gitanes de Montmeló. Segons una nota de l'any 1913, publicada a *Crònica de la comarca*, sembla que Montmeló té diverses colles de gitanes ja que les anomena en plural: "... tradicional Ball de Gitanes, que sembla serà molt lluit ja que a més de les colles del poble, ...". Aquesta etapa es caracteritza pel pas d'espolsar i la camellada, el salt volat, el salt bord, el salt mortal i les tisoires. Amb la colla hi participen el diabló i el nuvi.

Entre 1900 i 1936 es freqüent que el ball surti de Montmeló per visitar les poblacions veïnes. L'any 1906 prenen part en el concurs de balls de gitanes que se celebra a la plaça Porxada de Granollers.

L'any 1936, a l'inici de la Guerra Civil espanyola, es deixa de ballar fins que es reprèn l'any 1944, sota el patrocini de la FET, després d'uns quants assajos al Cafè de dalt. Gabriel Fanès l'organitza i l'estrena el dia 13 de febrer. Es balla sobretot dies abans del dimecres de cendra i sovint en espais tancats. A la dècada dels anys cinquanta poques dones el ballen i per aquest motiu s'agafen balladores molt joves o nenes. En aquesta època s'incorpora el pas doble *A la festa* de J. Vila Ayats. L'any 1956 s'estrena la primera colla infantil i l'any 1958 es dissolt la colla gran.

L'any 1977 es reorganitza un altre cop la colla gran amb els homes que ja havien ballat i les filles d'aquests i altres nenes que comencen a aprendre el ball que s'estrena el mes de febrer.

A partir de 1985 i a causa de la manca de balladors, es comença a ensenyar a les escoles. D'aquesta iniciativa en resulten les colles petita i mitjana. Entre els anys 1986 i 2006, hi ha poca continuïtat i escassa activitat i es produeixen noves interrupcions. En alguna ocasió només queden els veterans. S'assaja amb nens els dissabtes per la tarda.

L'any 2006 es reprèn amb nous balls, amb adaptacions musicals i la picada entre Montmeló, Parets i Martorelles. La ballada, que és el dia 11 de setembre, amb motiu de la Festa Major és un èxit. Es constitueix la colla infantil amb divuit parelles de 4 a 12 anys. L'any 2009, juntament amb les colles de Parets del Vallès i de Martorelles, organitzen la Picada, una trobada competitiva per reconèixer i premiar la millor coreografia, la millor interpretació de castanyoles, etc. Es creen noves coreografies i s'usa música contemporània. L'any 2010 es crea una colla de veterans formada per antics balladors de molts anys i noves incorporacions de gent que mai n'havien ballat. Són la colla de Veterans més gran de tota la comarca.

L'any 2016 s'organitza una nova colla infantil amb nens i nenes de 4 a 11 anys. S'estrena la polca *Toc d'Inici de Festa Major* d'Enric Monsant que els balladors ballen a la cercavila. L'any 2019 la colla infantil es divideix en dues colles: la colla de petites dels 4 als 7 anys i la colla de Mitjanes que va dels 8 als 11-12 anys.

En l'actualitat ballen un total de cinc colles: Veterans, Grans, Joves10, Mitjanes i Petites.

Bibliografia

AA.DD (2021). *Aproximació a la història de Montmeló. Segle XX (1900-1960)*. Montmeló: Centre d'Estudis de Montmeló, pp. 638-641.

AMADES, Joan (1925). El Ball de Gitanes. Dins *Butlletí de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i Prehistòria*, vol. III. Barcelona.

BOLART VILARÓ, Vicenç (2016). *El ball de Gitanes a Montmeló*. Associació Cultural de Montmeló i Gitanes Montmeló.

Enllaços d'interès:

[Inventari de Danses Vives de Catalunya.](#)

[Ball de Gitanes de Montmeló a la Plaça del Vi de Girona per les fires de Sant N...](#)

[Mostra Som Cultura Popular de Barcelona.](#)

[Hisòria del ball de gitanes de Montmeló](#)

[Ball de gitanes de Montmeló.](#)

